

Utländska djur på utställning vid OA:s museum på Kyrkoeshplanaden nångång i medlet av 1980-talet. Foto: John Ahläng

Från kuriosakabinett till naturaliekammaren Terranova

Från kuriosakabinettet och naturaliekammaren till det moderna naturhistoriska museet är titeln på en artikel införd i bokverket Djurens värld. Kuriosakabinettet syftar på de samlingar av naturliga artefakter eller underligheter, kuriosa, som regenter och härförare förde med sig hem från plundringståg och senare upptäcktsfärder jorden runt. Kuriosa som kunde hänföra, skrämra och förnöja en bredare publik.

Djurens värld skrevs i början av 60-talet och då var det mest moderna som fanns ett s.k. diorama. En bit natur med både växter och djur så naturtroget som möjligt bevarade. Vid sidan av utställningsteknik som tilltalar besökare hade enligt samma bokverk museet som bestående uppgift att insamla data och spegla naturens tillstånd med naturaliesamlingar insamlade under olika förhållanden.

Ostrobothnia Australis bildas och grundar museum

Föreningen Ostrobothnia Australis (OA) höll sitt första, det grundande mötet i ett litet kanslium på hotell Ernst år 1924. Där beslöt fem personer: provisor Björn Jurvelius, lärare A.J. Dahl, stadsfogde Birger Lingonblad, dennes hustru Hjördis Lingonblad och lektor Johannes Näse att grunda en naturvetenskaplig förening.

Föreningen som var ytterst liten hade i början sina möten i ett litet kansliutrymme hos Svensk-Österbottiska samfundet på Rådhusgatan 17 (nuvarande Rewell Centers plats). 1927 anslöts Ostrobothnia Australis till Svensk-Österbottiska samfundet som underavdelning. Detta på konsul Harry Schaumans önskan. År 1933 hyrdes en f.d. fotografiateljé i samma hus för OA:s räkning. När nu lokalfrågan hade lösts beslöt Vasa stad efter långa underhandlingar att låta föreningen förvalta den Bodén-Stenbäckska samlingen bestående av framförallt uppstoppade fåglar från slutet av 1800-talet. Samlingarna växte sedan snabbt bl. a. tack vare makarna Lingonblads enträgna samlande och medlemmarnas donationer.

I trettio år fanns samlingarna på ovannämnda adress. När huset revs för att ge plats för Rewellbyggnaden fick samlingarna för en kortare tid uppvisas i stadshuset. 1967 kunde samlingarna få en ny fast placering, på Hovrättsesplanaden 9 i Sundénska huset.

Under ledning av eldsjälarna som t.ex. dåvarande ordförande Martin Malmberg inrättades lokalen till ett modernt museum för sin tid. För undertecknad som kom med i verksamheten på 80-talet var det intressant att se hur man t.ex. inrättat möjligheter till avlyssning av fågellåten via högtalare.

Öppethållningen utvecklas

I överlåtelsebrevet som Vasa stad och OA undertecknade 1933 om Bodén-Stenbäckssamlingen sägs det att OA skall visa samlingen för skolelever i Vasa stad. Under många år skötte föreningsmedlemmarna visningarna dels enligt beställning, dels med fasta öppethållningstider. I slutet av 70- och början av 80-talet skötte dåvarande intendenten Gösta Hellman öppethållningen så att museet var öppet för besökare två söndagar i månaden samt varje onsdag under några eftermiddagstimmar. Dessutom hade goda Gösta sitt telefonnummer i telefonkatalogen så hughade besökare kunde ringa och beställa audiens.

När så "generationsväxlingen" kom 1982 och en ny styrelse tog över rodret kopplades också nya ekonomiska bidragsformer in i museiöppethållningen. Till en början knöts arbetslöshetspengar till museet och detta kunde småningom utvecklas till ett större årligt understöd från staden till att en egen amanuens kunde anställas.

Fil.mag. Birthe Wistbacka blev föreningens första anställda amanuens. Birthe fungerade som amanuens med två reproduktionsavbrott från 1984 till 1991. 1986 blev tjänsten inrättad under Österbottens museum som en intendenttjänst på halvtid. 1991 kom fil.mag Heli Alanne och hon efterträddes 1997 av Sonja Österholm-Granqvist.

Österbottens museum kommer med

År 1986 gjordes ett avtal med staden om att Ostrobothnia Australis museum utgör Österbottens museums naturvetenskapliga avdelning. Utan att överlåta äganderätten till samlingarna fanns ett system där intendentens lön och löpande kostnader för museet hade eget moment i det kommunala Österbottens museums budget.

Med sysselsättningsmedel för vaktmästare och tillfälliga anslag för sommarjobbare kunde museet nu hållas öppet fem dagar i veckan och hade dessutom öppna dörrar för grupper i stort när som helst.

Tack vare den utökade öppethållningen och marknadsföring kom museets besökarantal att öka kraftigt från mitten av 80-talet. Stadiga fem-sex tusen per år blev normalt. 1984 tog vi emot den första naturvetenskapliga vandringsutställningen, Människan,

producerad av Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Detta fick senare en fortsättning med Geo 3000 producerad av Naturhistoriska centralmuseet i Helsingfors. Båda dessa utställningar måste pga sin storlek visas på Österbottens museum. De små utrymmena på OA:s museum kunde bara upplåtas för mycket små vandringsutställningar. Museets intendent lyckades hitta ett flertal sådana småformatsutställningar, t.ex. fotoutställningar, Det Naturliga Steget och 1993-års storsatsning Raul Lunias Dinosaurier. Dinosaurierna drog naturligtvis stora besökskaror. 1993 var OA:s genom tiderna bästa år med nära tolv tusen besökare.

Idén om Kvarkenakvariet föds

Ett naturvetenskapligt museum med tilltalande basutställningar där naturen i regionen presenteras, ett akvarium med Kvarkenregionens egna fiskarter och tillräckliga utrymmen för stora vandringsutställningar utgjorde grundelement i ett museikomplex som fick arbetsnamnet Kvarkenakvariet.

Vår tanke var att man borde kunna locka så stora besöksmängder att museikomplexets finansiering kunde täckas till stor del med biljettintäkter.

I slutet av 1980-talet tillsatte föreningen en arbetsgrupp bestående av ordförande, dåvarande amanuensen Birthe Wistbacka, museichefen Hans-Olof Lithén samt John Ahläng för att utreda hur det praktiskt bäst kunde gå till. Tack vare finansiellt stöd från Vasa läns utvecklingsdelegation kunde ett flertal besök till olika museer och akvarier i Norden göras.

Vårt första planeringsobjekt kom att bli det Sundénska huset. Detta efter att styrelseordföranden för Harry Schaumans stiftelse, hovrättsrådet Staffan Teir föreslagit att hela huset, skyddat som det är, kunde göras om för museiändamål. En arkitektplanering, finansierad av stiftelsen gjordes. Flera sonderingar för att få finansiering gjordes men projektet måste begravas av ekonomiska skäl.

Under planeringsarbetets gång hade arbetsgruppen kommit fram till att ett naturvetenskapligt museum med denna inriktning på dels traditionell museiverksamhet (samlingar, forskning) dels öppenhet och dragkraft på större besöksströmmar (spektulär sida) måste antingen ligga i närheten av modernmuseet Österbottens museum eller i närheten av den största turistfällan i Vasa på Vasklotområdet.

Ostrolandia på Vasklot?

Med ibland blandade känslor tog arbetsgruppen därför i sonderingarna för en placering någonstans på Vasklot. Av alla de undersökta objekten där kom Litosetfastigheten att röna det största intresset. Läget skulle ur turistströmsynpunkt ha varit ytterst fördelaktigt mittemellan Wasalandia och Tropiclandia.

Uderhandlingar fördes om ett hyreskontrakt med ägaren till fastigheten. Noggranna ekonomiska kalkyler uppgjordes också men allting måste läggas ned efter att en acceptabel hyresnivå inte kunde fås.

Samtidigt hade en ny möjlighet till lokalisering närmare modernmuseet öppnat sig då Vasa kvarn lade ner sin verksamhet och ett jätteindustriområde i närheten av museet nu blev ledigt.

Terranova

När Vasa stad genom egendomsbyten med staten fick landshövdingshuset i sin ägo öppnades nya möjligheter också för OA. Tre olika arbetsgrupper planerade från 1998 till 2002 och resultatet blev att den naturvetenskapliga avdelningen på museet blev Terranova. Att slutresultatet blev möjligt berodde mycket på Forststyrelsens behov och möjligheter till tilläggsfinansiering men också på museichef Nils-Erik Villstrands och biträdande stadsdirektör Bengt Strandins välvilliga inställning.

2001 skrevs avtal om överlåtelse av de naturvetenskapliga samlingarna mellan Ostrobothnia Australis och Vasa stad. Tack vare detta avtal får föreningen Ostrobothnia Australis också använda Österbottens museums utrymmen för sin egen mötesverksamhet.

Samlingarna har blivit en del av Österbottens museums samlingar och visas på ett modernt sätt för publiken. Hänför och förnöjer men skrämmer inte!

Här är vi nu! Det känns bra att samlingarna finns i en miljö där de passar väl in. Det känns bra att föreningen Ostrobothnia Australis med sin nya hemvist blir en del av ett museicenter. Ostrobothnia Australis som förening kommer nu att utvecklas och satsa på annan verksamhet; Valsörarnas biologiska station och föreningsaktiviteten.

Den systematiska uppläggnings av samlingarna finns kvar. Och möjligheten att utvecklas i tiden finns kvar. Kanske man får se en utveckling mot ett modernt kuriosakabinett med spektakulära nöjen? Kan kanske behövas i tider av ökande självfinansiering!

Ostorbothnia Australis' samlingar finns numera inhysta i ändamålsenliga utrymmen vid Österbottens museum. Foto: Vincent Westberg